

УДК 811.163.3+811.161.2:811'373.2+81'255

О. В. Черноус,

канд. філол. наук, доц.,

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного

та муніципального управління»,

професор кафедри філософських та гуманітарних дисциплін

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЕРЕДАВАННЯ ЛІТЕРИ Ѓ ЗАСОБАМИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(на матеріалі македонської антропонімії)**

В статті проаналізовано наявні в слов'янському мовознавстві наукові підходи до історії виникнення літери Ѓ в абетці сучасної македонської літературної мови, описано причини, що ускладнюють точну ідентифікацію вимови звука, який вона позначає, наведено концепції щодо її відтворення засобами інших мов, запропоновано власний підхід до передавання означеної літери в македонських особових іменах і прізвищах в перекладі українською мовою.

Ключові слова: македонська антропонімія, македонська літера Ѓ, вимова, українська графіка, передавання особових імен.

Відтворення чужомовних особових імен та прізвищ в українській графіці є закономірним явищем у поширенні інформації про події та реалії інших країн засобами масової інформації. При цьому відповідальність за пошук українських відповідників покладається зазвичай на авторів або перекладачів, які у своїй практиці керуються різними підходами до запису чужомовних антропонімів. Відсутність тривалої перекладацької традиції з македонської мови на українську, відмінності в графічній та фонетичній системах за відсутності єдиних принципів їх передавання, а також різні підходи науковців до вимови деяких звуків досить часто спричиняє появу кількох варіантів того самого оніма в перекладі українською мовою, що ускладнює ідентифікацію осіб. У такому разі важливою дослідницькою процедурою постає аналіз зібраного антропонімного матеріалу щодо передавання деяких македонських графем засобами української мови.

Відтворення македонських особових імен українською мовою належить до таких лінгвістичних питань, які ще потребують докладного вивчення. Об'єктом студій більшості вітчизняних та зарубіжних лінгвістів були здебільшого загальні питання фонетики, графіки, орфографії македонської мови, хоча в деяких наукових розвідках репрезентовано висновки вчених щодо можливих способів передавання тих чи тих македонських літер або звуків. У цьому контексті засадничими вважаємо дослідження

К. Кепески, Б. Конески, В. Фрідмана, Г. Лунта, Б. Старостіна, А. Селіщева та інших. До уваги беремо також результати наукових пошуків авторитетного українського мовознавця Ю. Шевельова, які стосуються звукової вартості деяких літер, уживаних у слов'янських мовах, що мають абетку на кириличній основі.

Метою наукової розвідки є вивчення можливих способів передавання македонської літери *ѓ* в українську мову на матеріалі особових імен та прізвищ македонців. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) з'ясувати погляди вчених щодо історії виникнення літери *ѓ* у македонській літературній мові; 2) охарактеризувати наявні в слов'янському мовознавстві концепції щодо вимови звука, який позначається на письмі літерою *ѓ*; 3) проаналізувати наукові підходи до передавання літери *ѓ* засобами інших мов на матеріалі македонських особових імен і прізвищ; 4) дослідити варіанти передавання літери *ѓ* на матеріалі македонських особових імен і прізвищ в перекладі українською мовою; 5) запропонувати власний підхід до відтворення літери *ѓ* в іменах та прізвищах македонців при перекладі українською мовою. Об'єктом розвідки постають македонські особові імена та прізвища з літерою *ѓ*, предметом – варіанти передавання літери *ѓ* при відтворенні македонських антропонімів у перекладі українською мовою.

Джерельною базою дослідження послуговували інформаційні ресурси мережі Інтернет, зокрема сайти електронних газет, вищих навчальних закладів, електронні енциклопедії та словники особових імен, матеріали Української служби ВВС. Фонд досліджуваних антропонімів складають особові імена та прізвища македонських політиків, науковців, викладачів, відомих діячів культури та мистецтва тощо.

Теоретичне значення статті полягає в поглибленні знання про особливості передавання літери *ѓ* при відтворенні македонських антропонімів українською мовою. Результати дослідження можуть знайти практичне використання в перекладацькій діяльності представників засобів масової інформації, у вишівських курсах із слов'янського мовознавства, спецкурсах із актуальних питань лінгвістики тощо.

Македонська мова належить до східної підгрупи південнослов'янських мов. На переконання автора кількох фундаментальних досліджень з історії македонської мови Б. Конески, «македонскиот литературен јазик, којшто доби можност на слободен развиток дури по Втората светска војна, е формиран врз основа на зап. мак. наречје ... кои се простираат на линијата Т. Велес – Прилец – Битола» [6, с. 15]. Порівнюючи українську та македонську мови, констатуємо, що обидві користуються письмом на тій самій основі (кирилиця) з варіюванням значення графічних одиниць. За нашим спостереженням, графічна система сучасної літературної македонської мови лише кількома літерами відрізняється від української, зокрема в останній відсутні такі літери, як *ѓ*, *ќ*, *ј*, *љ*, *њ*, *ѕ*, *џ*, що своєю чергою вимагає від перекладачів пошуку для них найбільш прийнятних відповідників з-поміж наявних українських графем.

Як засвідчують зібрані матеріали, однією з найбільш «проблемних» є македонська літера *ѓ*, що трапляється в таких чоловічих особових іменах, як *Ѓорѓи*, *Ѓорге*, *Ѓокица*, *Ѓошо*, жіночому найменні *Ванѓа*, а також у низці прізвищ македонців (*Ѓорѓиевски*, *Ѓорѓиевска*, *Ѓорѓиева*, *Ѓорѓева*, *Ѓорѓиева*, *Анѓушева*, *Ѓузел*, *Ѓорчев* тощо). Як переконливо доводять результати лінгвістичних досліджень, ґрунтовне вивчення мовних одиниць часто неможливе без ретроспективного аналізу. З огляду на це, вважаємо доречним з'ясувати погляди вчених на історію появи літери *ѓ* в македонській абетці.

Однією із відомих зарубіжних теорій в контексті фонологічного розвитку македонської мови є концепція Б. Конески, відповідно до якої фонемі *ќ*, *ѓ* не існували у фонологічній системі цієї мови в давній період, а «се добило во нашиот јазик во

результат на различни процеси и преку заемки од туѓите јазици во различно време» [6, с. 83]. З-поміж інших джерел Б. Конески зазначає, що «тие го заменуваат мекото к и з во грчки заемки: ќерамида, анѓел и др.» [6, с. 83]. Спираючись на погляди А. Селіщева, російська дослідниця Л. Калнинь обґрунтовує думку, що характерні для сучасних македонських говорів приголосні **k'**, **g'** не є результатом історичного розвитку з праслов'янських палатальних фонем **t'**, **d'**, а виникли відносно пізно внаслідок сербського впливу [3, с. 14].

Концепцію появи літери **ѓ** в сучасній македонській мові простежуємо також у публікаціях болгарських дослідників, хоча важко заперечити глибоко політизований характер їхніх висновків. Так, один із найвідоміших прихильників ідеї македонської мови як тієї самої болгарської, але зіпсованої внаслідок сербського впливу [5, с. 42] К. Царнушанов у роботі з питань сербізації македонської літературної мови обстоює думку, що свого часу фактично була запроваджена сербська абетка із заміною лише двох знаків: замість сербських **ћ** и **ђ** використовуються **ќ** і **ѓ** як своєрідний компроміс, який дозволив уникнути в графічній системі македонської літературної мови як сербських, так і болгарських літер **кь**, **зь** (**к'**, **з'**) [11, с. 60–61]. У дослідженнях американського лінгвіста, дослідника македонської мови В. Фрідмана акцентовано увагу на тому, що насправді дискусійними були не лише літери **ѓ**, **ќ**, але й графеми **ј**, **љ**, **њ**, **ѕ**, **џ**. Автор зауважує, що спочатку була висловлена пропозиція запровадити сполучення **кь**, **гь**, **љь**, **њь**, **дз**, **дж**, **я**, **ю**, однак через прийнятий принцип «одній літері відповідає один звук» ця ідея була відкинута, а введені натомість літери **ѓ**, **ќ**, **ј**, **љ**, **њ**, **ѕ**, **џ** дійсно наблизили македонську орфографію до сербської на відміну від російської та болгарської [15, с. 41]. Однак при цьому була спростована думка про однакову вимову **ѓ** у македонській та сербській мовах. У контексті нашої наукової розвідки привертає увагу той факт, що на місце теперішньої графеми **ѓ** пропонувалося саме сполучення **гь**, зважаючи на те, що вимова звука, який вона позначає, має свою специфіку в македонській мові.

Складність точної ідентифікації вимови звука, який позначається літерою **ѓ**, пояснює автор граматики македонської літературної мови Г. Лунт. Дослідник зауважує, що «/g'/ is a voiced palatal stop, whose variants have the same range and distribution as those of /ќ/, from a pure stop [g'] to an affricate [ǰʒ]» [16, с. 12]. При цьому Г. Лунт підкреслює, що вимова варіюється здебільшого залежно від позиції в слові, а також у результаті різних способів вимовляння мовцями цього звука у процесі мовлення. Підтримуючи погляди авторитетних македоністів, В. Фрідман конкретизує, що відповідно до встановлених орфоепічних норм аналізовані звуки є дорсально-палатальними, проте на практиці їх вимова значно варіюється залежно від способу артикуляції мовцями: «Possible realizations vary from [t', d'] (for example, Ohrid speakers of the oldest generation) to [ć, ǰ'] to complete merger with [č, ǰ] (for example, Prilep speakers born after 1930, cf. Lunt 1952:13)» [14, с. 11]. Можемо зробити припущення, що варіативна вимова може бути одним із чинників, унаслідок яких в мовному просторі українців виникають різні форми тих самих македонських антропонімів, відтворених представниками мас-медіа з аудіо матеріалів.

Загалом відтворення македонської літери **ѓ** засобами різних мов лишається дискусійним питанням з огляну на чималу кількість рекомендацій, поданих у науковій літературі. В інструкції з відтворення географічних назв Югославії російською мовою від 1981 р. македонську літеру **ѓ** пропонується передавати сполученням **дж**, а для поєднань **ѓа**, **ѓо**, **ѓу** використовувати **джя**, **джё**, **джю** [1, с. 13]. Запропонований підхід корелює з висновками українського мовознавця Ю. Шевельова про те, що **ѓ** в македонській мові – це дуже пом'якшений приголосний [дж] [12]. Зауважимо, що в

зібраних матеріалах дійсно було зафіксовано низку варіантів імені президента Республіки Македонія *Ѓорге Иванова*, які були відтворені українською мовою з використанням сполучення **дж**: *Джорджі* (9), *Джордже* (15), *Джорге* (5, 10). Водночас наведені форми могли постати не лише в результаті застосування практичної транскрипції до македонського імені, але й внаслідок відтворення українською мовою англійського оніма *George*, який повсякчас трапляється в різних джерелах як відповідник македонського *Ѓорѓи*. Наприклад, у виданні «Grammar of the Macedonian Literary Language» Г. Лунта (Скопье, 1952) у словниковій частині подано ім'я *Ѓорѓи* з приміткою «чоловіче ім'я» та його відповідником *George* [16, с. 205]. Аналогічну форму пропонує також сучасний електронний словник особових імен [13].

Фокусуючи увагу на відтворенні літери **ѓ** за допомогою сполучення **дж**, виявляємо деяку невідповідність. Так, літерою **ѓ** у македонській мові позначається дзвінкий твердопіднебінний (середньопіднебінний, палатальний) зімкнено-проривний приголосний звук, який позначається в Міжнародному фонетичному алфавіті символом [ɟ] [17]. У результаті порівняльного аналізу македонської та української фонологічних систем такий символ виявляємо в обох, причому в останній він відповідає пом'якшеному [д]: *судђа* – [suːɟa]. З огляду на це, є підстави вважати пом'якшений приголосний звук [д] можливим українським відповідником македонського звука, що позначається графемою **ѓ**.

Такий підхід висвітлено в практичному посібнику «Транскрипция имен собственных» (М., 1965) відомого російського мовознавця Б. Старостіна. Дослідник пропонує передавати македонську літеру **ѓ** за допомогою сполучення **дь**, звертаючи увагу на те, що в російській мові перед наступним голосним палатальні приголосні передаються відповідним приголосним з м'яким знаком [8, с. 31, 24]. Тезу про те, що фонемі /gʲ/, /kʲ/ «на русский слух скорее воспринимаются как очень мягкие dʲ, tʲ» підтримує також А. Громова, покликаючись на матеріали македонсько-російського словника Д. Толовски, В. Ілліч-Світич [2, с. 64]. Пропонований підхід знайшов практичне застосування при відтворенні українською мовою особового імені македонського письменника *Ѓорѓи Абашиєва* як *Ђьорди Абаджієв* (3). Принагідно зауважимо, що керуючись нормою правопису щодо передавання слов'янських прізвищ в українську мову, македонське **и** слід відтворювати українським **и**, оскільки в мовах, де відсутнє розрізнення голосних **и** – **і**, літеру **і** рекомендовано писати лише на початку слова [10, с. 132]. Проте утворена в такому разі форма *Ђьорди* так само є сумнівною, а отже, може бути предметом наступних досліджень.

Подальший аналіз способів відтворення графеми **ѓ** на матеріалі македонської антропонімії в перекладі засвідчив, що пропонований підхід так само застосовується не послідовно, зокрема в російській перекладацькій практиці. Так, у матеріалах міжнародної конференції спостерігаємо варіант передавання македонського **ѓ** за допомогою м'якого приголосного [г]: *Ева Ѓорѓиевска* – *Ева Гєргиевска* (8). При цьому необхідно зазначити, що він відповідає поданим у «Македонска граматика» К. Кепески (Скопье, 1946 р.) заувагам до вимови звука, який позначається літерою **ѓ**: «Ѓ– со црточка значи меко г, например во зборот меѓа, веѓа» [4, с. 12]. У зв'язку з цим, переорієнтовуємо фокус уваги на ще один спосіб відтворення македонської літери **ѓ**.

У сучасній македонській літературній мові існує практика дублювання особових імен та прізвищ латиницею. При цьому, за нашим спостереженням, літера **ѓ** найчастіше транслітерується сполученням **gj**. Прикладом можуть слугувати антропоніми, зафіксовані в електронних ресурсах Університету «Гоце Делчев»: *Оливера Ѓорѓиева-Трајковска* / *Olivera Gjorgieva–Trajkovska* (4); *Даринка Ѓорѓиева Ацкова* / *Darinka Gjorgieva Ackova* (17), *Ванѓа Димитријева* / *Vangja Dimitrijeva* (7). Такий самий підхід

було застосовано в матеріалах міжнародної конференції: *Eva Gjorgjievska* [[8http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe/article/view/1626/1449](http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe/article/view/1626/1449)]. Ретроспективний аналіз лінгвістичних праць дозволив констатувати, що латинська графема **j** неодноразово використовувалася й раніше з метою позначення палатальності попереднього приголосного на письмі. Зокрема македонський лінгвіст Т. Стаматоски зазначав, що офіційна македонська абетка була вперше надрукована у виданні «Nova Makedonija» з літерами **гј, кј, лј, нј, дз, дж** замість літер **ѓ, ќ, љ, њ, ѕ, ц**, оскільки новий шрифт ще тільки потребував розробки [7, с. 8]. Доречним вважаємо також звернути увагу на подані в граматиці македонської мови Г. Лунта відповідники македонських та латинських літер. Відповідно до таблиці македонській літері **ѓ** відповідає в транслітерації **g'** або **đ**, фонема **g'** [16, с. 19]. Дослідник зауважує, що орфографія є фонемною, тож кожній фонемі відповідає певна літера. З метою ілюстрації Г. Лунт наводить приклади особових імен кирилицею та латиницею, зокрема наймення *Ѓорѓи*, якому відповідають два варіанти – *G'org'i* і *Đorđi* [16, с. 19]. Проаналізовані підходи підтверджують той факт, що відтворювати літеру **ѓ** як латиницею, так і кирилицею слід саме за допомогою графеми або їх сполучення, які позначатимуть палатальний [g].

У матеріалах українських засобів масової інформації натрапляємо на низку варіантів відтворення онімів *Ѓорѓи* та *Ѓорге* за допомогою графем **г** та **г**: *Ѓорѓи* – *Георги* (16), *Ѓиорѓиј* (2), *Георг* (2), *Ѓорге* – *Георге* (1, 12, 13), *Георгиј* (6), *Гергея* (11). З-поміж них виокремлюємо зафіксовану в матеріалах газети «День» за 11 березня 2016 р. форму *Гергея* (11), яка викликає певні сумніви. Очевидно, запропонований варіант відтворення особового імені *Ѓорге* українською мовою є суто авторським або ж постав у результаті технічного огріху з огляду на те, що було невмотивовано замінено кореневий голосний, а також додано флексію **-я**. Інші варіанти виявляють більшу чи меншу схожість з українським канонічним чоловічим особовим іменем *Георгій*. Таку подібність пояснюємо тим, що обидва македонські антропоніми *Ѓорѓи* і *Ѓорге* та українське ім'я *Георгій* належать до спільного антропонімного фонду слов'ян і походять від грецького імені *Γεωργός*, утвореного від апелятива зі значенням «землероб», «хлібороб» [9, с. 86]. Привертає увагу також той факт, що всі запропоновані варіанти в перекладі українською мовою мають додатковий голосний **е** або **і**, відсутній в македонських іменах та наявний в українській формі: *Ѓорѓи*, *Ѓорге* – *Георги*, *Ѓиорѓиј*, *Георг*, *Георге*, *Георгиј*. На нашу думку, він є зайвим, оскільки маємо за мету якнайточніше передати звукову та графічну форми македонських імен українською мовою.

З огляду на те, що виявлені варіанти особових імен мають варіативне вживання літер **г** і **г** на позначення македонської літери **ѓ**, вважаємо за необхідне проаналізувати цей аспект докладніше. У більшості матеріалів, укладених після 2016 р., фіксуємо українські варіанти македонських імен з дотриманням принципу: македонське **ѓ** – українське **г**, македонське **г** – українське **г**. У попередні роки основним є варіант з українською літерою **г** в усіх випадках. Прикладом може слугувати запропоновані найвідомішим перекладачем сучасної македонської поезії А. Багряною такі українські відповідники імен і прізвищ македонських поетів, як *Богомил Гюзел* та *Славе Горго Дімоскі* (14). У зв'язку з цим зауважимо, що в македонській мові літера **г** позначає твердий звук [g], а отже, має передаватися за допомогою української графеми **г**, тоді як літера **ѓ** позначає палатальний звук [g'], для передавання якого в українській мові спеціальної графеми не існує. До того ж, згідно з нормами української орфоєпії звук [g] є твердим і може вимовлятися пом'якшено лише в позиції перед наступним **і**, тож усі

намагання зберегти його палатальність спричинятимуть порушення усталеної вимови та написання.

У результаті пропонуємо такі варіанти відтворення македонських особових імен в перекладі українською мовою: *Горге – Горге, Ѓорѓи – Горѓи, Ѓошо – Гошо, Ѓорѓева – Горѓева, Анѓушева – Анѓушева, Ѓузел – Ѓузел, Ѓорчев – Горчев*. Зауважимо, що висновки наукової розвідки не претендують на вичерпність, зважаючи на складність означеного питання й можуть бути предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. *Инструкция по русской передаче географических названий Югославии* : ГКИНП-13-139-81 : обязательна для всех государственных комитетов, министерств, ведомств, предприятий, учреждений и организаций СССР : утверждена Главным управлением геодезии и картографии при Совете Министров СССР 27 февраля 1981 г. / Гл. упр. геодезии и картографии при Совете министров СССР ; [сост. : Скрипниченко А. З.]. – М. : Изд-во «Наука», 1981. – 65 с.
2. *Громова А. П.* Сравнительная фонетика славянских языков. (Консонантизм) / А. П. Громова. – Свердловск : Уральский гос. ун-т имени А. М. Горького, 1981. – 92 с.
3. *Калнынь Л. Э.* Развитие корреляции твердых и мягких согласных фонем в славянских языках / Л. Э. Калнынь // отв. ред. Р. И. Аванесов ; АН СССР, Институт славяноведения. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 135 с.
4. *Кепески К.* Македонска граматика / Круме Кепески. – Скопје : Државно книгоиздателство на Македонија, 1946. – 80 стр.
5. *Кирчанов М. В.* Националистическая модель политической модернизации и трансформации европейских периферий / М. В. Кирчанов. – Воронеж : Факультет международных отношений Воронежского государственного университета, 2009. – 219 с.
6. *Конески Б.* Историја на македонскиот јазик / Блаже Конески. – Скопје : Култура, 1986. – 239 стр.
7. *Стаматоски Т.* Триесет години на македонската азбука и правопис / Трајко Стаматоски // *Makedonski jazik*. – 1975. – № 26. – С. 5–10.
8. *Старостин Б. А.* Транскрипция имен собственных / Б. А. Старостин. – М. : Книга, 1965. – 91 с.
9. *Трійняк І. І.* Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К. : «Довіра», 2005. – 509 с.
10. *Український правопис* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. – К.: Наук. думка, 2015. – 288 с.
11. *Църнушанов К.* Сърбизиране на македонския казионен «литературен език» (част първа.) / К. Църнушанов // *Македонски преглед*. – 1991. – Год. XIV, кн. 1. – С. 52–83.
12. *Шевельов Ю.* Завваги щодо звукової вартості деяких літер і позначок / Юрій Шевельов // *Історична фонологія української мови* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/shevelov/shev09.htm>. – Назва з екрану.
13. *Campbell M.* Behind the Name: Meaning of Names, Baby Name Meanings [Електронний ресурс]. – Режим доступу до головної сторінки: <http://www.behindthename.com>
14. *Friedman V.* Macedonian / V. Friedman. – München: Lincom Europa, 2002. – 1st ed. – 60 p.
15. *Friedman V.* The Sociolinguistics of Literary Macedonian / Victor A. Friedman // *International Journal of the Sociology of Language*. – 1985. – Vol. 52. – P. 31–57.

16. Lunt H. A Grammar of the Macedonian Literary Language / Horace G. Lunt. – Skopje : Macedonian State Press, 1952. – 287 p.

17. Ruter W. International Phonetic Alphabet (IPA) Chart in Unicode and XHTML/CSS / W. Ruter [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.linguiste.org/chart.html>. – Назва з екрану.

References

1. Skripnichenko, A.Z. (1981), *Instructions for the transfer of geographical names of Yugoslavia for the Russian language* [Instrukcija po ruskoj peredache geograficheskikh nazvanij Jugoslavii], Izd-vo «Nauka», Moskva, 65 p.

2. Gromova, A. P. (1981), *Comparative phonetics of the Slavic languages. (Consonantism)* [Sravnitel'naya fonetika slavyanskikh yazykov. (Konsonantizm)], Sverdlovsk, 92 p.

3. Kalnyn', L.Je. (1961), *The development of the correlation of hard and soft consonants in Slavic languages* [Razvitie korreljacji tverdyh i mjagkih soglasnyh fonem v slavjanskih jazykah], Izd-vo AN SSSR, Moskva, 135 p.

4. Kapeski, Krume (1946), *Macedonian grammar* [Makedonska gramatika], Skopje, 80 p.

5. Kirchanov, M.V. (2009), *The nationalist model of political modernization and transformation of the European peripheries* [Nacionalisticheseskaja model' politicheskoj modernizacii i transformacii evropejskih periferij], Fakul'tet mezhdunarodnyh otnoshenij Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta, Voronezh, 219 p.

6. Koneski, Blazhe (1986), *History of Macedonian* [Istorija na makedonskiot jazik], Skopje, 239 p.

7. Stamoski, Trajko (1975), *Thirty years of the Macedonian alphabet and orthography* [Trieset godini na makedonskata azbuka i pravopis], Makedonski jazik, 26, C. 5–10.

8. Starostin, B. A. (1965), *Transcription of proper names* [Transkripcija imen sobstvennyh], Kniga, Moskva, 91 p.

9. Triiniak, I.I. (2005), *Dictionary of Ukrainian personal names* [Slovnyk ukrainskykh imen], «Dovira», Kyiv, 509 p.

10. National Academy of Sciences of Ukraine, O.O. Potebnya Institute of Linguistics, Institute of the Ukrainian Language (2015), *Ukrainian spelling* [Ukrayins'ky`j pravopy`s], Naukova dumka, Kyiv, 288 p.

11. Tournoushanov, Kosta (1991), *The serbianization of the Macedonian official «literary language»* (Part I) [Sierbizirane namakedonskiiia kazionen «literature ezik» (chast pierva)], Makedonski pregled, god. XIV, kn. 1, C. 52–83.

12. Shevelov, Yu. *Comments on the sound value of some letters and marks [Zavvahy shchodo zvukovoi vartosti deiaknykh liter i poznachok] in Historical phonology of the Ukrainian language* [Istorychna fonolohiia ukrainskoi movy]. Available at: <http://litopys.org.ua/shevelov/shev09.htm> (Accessed 18 May 2017).

13. Campbell, M. (2017). *Behind the Name: Meaning of Names, Baby Name Meanings*. [online] Behindthename.com. Available at: <http://www.behindthename.com> [Accessed 18 May 2017].

14. Friedman, V. (2002). *Macedonian*. 1st ed. München: Lincom Europa.

15. Friedman, V. (1985). *The sociolinguistics of literary Macedonian*. International Journal of the Sociology of Language, 1985(52).

16. Lunt, H. (1952). *A Grammar of the Macedonian Literary Language. [With a map.]*. 1st ed. Skopje.

17. Ruter, W. (2017). *International Phonetic Alphabet (IPA) Chart in Unicode and XHTML/CSS*. [online] Linguiste.org. Available at: <http://www.linguiste.org/chart.html> [Accessed 18 May 2017].

Список використаних джерел:

1. *Ваннек Л.* Македонія: вибори призначені, чи зупинить це протести? : Радіо Свобода (15 квітня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/27677688.html>. – Назва з екрану.

2. *Ѓорѓи* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.glosbe.com/mk/uk/%D0%83%D0%BE%D1%80%D1%93%D0%B8>. – Назва з екрану.

3. *Дьорді Абаджієв* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wikivisually.com/lang-uk/wiki/%D0%94%D1%8C%D0%BE%D1%80%D0%B4%D1%96_%D0%90%D0%B1%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D1%96%D1%94%D0%B2. – Назва з екрану.

4. *Економски факультет* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scholar.ugd.edu.mk/fakulteti/ef>. – Назва з екрану.

5. *Косово засуджує участь своїх громадян у сутичках у Македонії* : Радіо Свобода (19 січня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27010503.html>. – Назва з екрану.

6. *Крапівін О. В.* Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи [Електронний ресурс] / О. В. Крапівін. – Донецьк, 2012. – 274 с. – Режим доступу : <http://uchebnik-online.com/131/2051.html>.

7. *Ликовна академија* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scholar.ugd.edu.mk/fakulteti/la>. – Назва з екрану.

8. МЕЃУНАРОДНА научна конференція філологія, культура и образование (1; 2016 ; Штип) Зборник на трудови / Прва меѓународна научна конференція філологія, культура и образование, 18-19 март 2016, Штип = Сборник статей / Первая международная научная конференц, 18-19 марта 2016, Штип = Conference proceedings / First International Scientific Conference, 18-19 March 2016, Stip. – Штип : Универзитет «Гоце Делчев», 2016. – С. 6.

9. *На президентський пост у Македонії претендує сім кандидатів. Чергові вибори президента країни відбудуться 22 березня* : ТСН.ua (16 лютого 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/svit/za-krislo-prezidenta-makedoniyi-borotimetsya-7-kandidativ.html>. – Назва з екрану.

10. *Президент Македонії доручив Ґруєвському сформувавши новий уряд* : Радіо Свобода (09 січня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/news/28221699.html>. – Назва з екрану.

11. *Президент Македонії назвав свою країну жертвою міграційної політики ЄС* : Газета «День» (11 березня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://day.kyiv.ua/uk/news/110316prezydentmakedoniyinazvavsvoyuukrayinuzhertvoymigraciyuopolitykyues>. – Назва з екрану.

12. *Протести в Македонії тривають п'ятий день* : Радіо Свобода (16 квітня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27679049.html>. – Назва з екрану.

13. Соціал-демократичний союз Македонії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.unionpedia.org/>.

14. Сучасна македонська поезія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zahid-shid.net/index.php?rt=pereklad&num=13&start=1>. – Назва з екрану.

15. У Македонії прийняли відставку прем'єра : Радіо Свобода (19 січня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27495340.html>. – Назва з екрану.

16. Університет св. Кирила і Мефодія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.unionpedia.org/>.

17. Факультет за медичински науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://scholar.ugd.edu.mk/fakulteti/fmn>. – Назва з екрану.

О. В. Черноус,

*ЧВУЗ «Кропивницький інститут державного
и муниципального управления»,
кафедра философских и гуманитарных дисциплин*

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПЕРЕДАЧЕ БУКВЫ Ѓ СРЕДСТВАМИ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА НА МАТЕРИАЛЕ МАКЕДОНСКОЙ АНТРОПОНИМИИ

В статье анализируются имеющиеся в славянском языкознании научные подходы к истории возникновения буквы ǃ в современном македонском литературном языке, описываются причины, которые затрудняют точную идентификацию ее произношения, приводятся концепции относительно ее передачи средствами других языков, предложен собственный подход к передаче этой буквы в македонских именах и фамилиях украинским языком.

Ключевые слова: македонская антропонимия, македонская буква ǃ, произношение, украинская графика, передача личных имен.

O. V. Chornous,

*Private Higher Educational Institution “Kropyvnytskyi Institute
of State and Municipal Governance”,
Philosophy and Humanities Department*

THE UKRAINIAN RENDERING OF THE MACEDONIAN LETTER ǃ ON THE MATERIAL OF MACEDONIAN ANTHROPOLOGY: MODERN APPROACHES

The purpose of research is an attempt to analyze all possible ways of rendering the Macedonian letter ǃ in Macedonian anthroponyms in Ukrainian and suggest the best one. The object of research is the Macedonian anthroponyms with the letter ǃ, the subject is Macedonian anthroponyms with the letter ǃ that were rendered in Ukrainian.

Some scholars insist that the letter ǃ appeared in the Macedonian alphabet rather late in the result of the Serbian influence. According to the prescribed norm it is dorso-palatal stop, but its pronunciation varies considerably depending on the manner of speaker's articulation.

There are many scientific approaches of rendering the letter ǃ in other languages. For example, the letter **g** or combinations of **gj** are used instead it in the Latin graphic. Different approaches are advised for languages that use the Cyrillic alphabet: 1) **дж**; 2) **д**; 3) **г**; 4) **г**. All

these variants are represented in the materials of the Ukrainian media: *Ѓорѓи – Ѓеорѓи, Ѓиорѓиј, Ѓеорѓ, Ѓьорѓи; Ѓорѓе – Ѓеорѓе, Ѓеорѓиј, Ѓерѓея, Ѓжорѓжџи, Ѓжорѓже, Ѓжорѓе.*

Using the results of the analysis of different scientific approaches, taking into account the origin of the Macedonian names *Ѓорѓи* and *Ѓорѓе* from the Greek personal name *Γεωργός*, and maintaining the idea that names belong to the common list of Slavs' names, we suggest that Macedonian *ѓ* should be rendered with palatal consonant *г*. But we can keep its palatalization in Ukrainian only partially, because sound *г* can be palatalized only in the position before the following vowel *і*. In this situation we support the assertion about the importance of the balance between the desire to render the sound in Ukrainian as precisely as possible and some risks to breach the well-established rules of the Ukrainian language. That's why we suggest to render Macedonian *ѓ* without palatalization before vowels *о, е, у*: *Ѓорѓе – Ѓорѓе, Ѓорѓи – Ѓорѓи, Ѓошо – Ѓошо; Ѓорѓева – Ѓорѓева, Анѓушева – Анѓушева, Ѓузел – Ѓузел, Ѓорѓев – Ѓорѓев.*

Key words: Macedonian antroponymy, Macedonian letter *ѓ*, pronunciation, the Ukrainian graphics, rendering of personal names.